

Список використаних джерел:

1. Селіванов А.О. Від правової до конституційної держави: шлях теорії та практики еволюційних змін. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63853/02-Selivanov.pdf?sequence=1>
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Камінська Н.В., Демиденко В.О. Теоретико-правові детермінанти конституційних цінностей. *Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації*. Міжнар. науково-практ. конф. (м. Хмельницький, 17 травня 2019 р.). Хм., 2019.
4. Погосян А. Співвідношення конституційної і правової держави. *Юридичний вісник: Науково-публіцистичний журнал*. 2011, №1. С. 73-76.
5. Тодыка Ю.Н. Правовое и конституционное государство: соотношение понятий. *Проблеми законності*. 2005. Вип. 73.
6. Гессен В. М. Конституционное государство. *Закон*. 2009. № 9.

КОНСТИТУЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОХОРОНИ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Ященко Т.О., здобувач ступеня вищої освіти магістра 1 курсу СМПД, Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Кулик Т.О.**

Конституція України закріпила дуалістичне бачення громадянського та політичного суспільства і обумовлене таким баченням сприйняття особи одночасно як члена громадянського суспільства та громадянина, що, у свою чергу, передбачає розмежування категорій прав людини і прав громадянина.

Основним Законом України [5] визначається, що права й свободи людини та їх гарантії визначають змісті спрямованість діяльності держави. У теорії права під гарантіями прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина розуміють систему соціально-економічних, моральних, політичних та юридичних умов, засобів та способів, що забезпечують їхню фактичну реалізацію, охорону і надійний захист [6, с.13-14].

Згідно конституційного підходу утвердження й забезпечення прав людини є головним обов'язком держави. У цьому контексті слід вказати, що дефініція «забезпечення прав людини» часто ототожнюється з такими категоріями, як «захист прав людини», «охорона прав людини» та «гарантії прав людини». Втім, такий підхід не зовсім правильний. Так, зокрема, у теорії права найбільш поширеною є точка зору О. Ф. Скаун згідно якої механізм соціально-правового забезпечення прав людини формується з відповідних підсистем – механізм реалізації прав, механізм охорони прав, механізм захисту прав. Механізм реалізації прав і свобод людини включає заходи, придатні для створення умов реалізації прав і свобод, а складові його гарантії являють собою відповідні умови і засоби, що сприяють реалізації кожною людиною прав,

свобод і обов'язків, закріплених у Конституції України. Друга підсистема – механізм охорони прав – включає заходи з профілактики порушень прав, свобод і обов'язків людини, здійснюючи при цьому функцію превенції протиправних дій. Третя підсистема – механізм захисту прав – включає заходи по відновленню порушеного правового статусу, залученню порушників до юридичної відповідальності [10, с. 229].

Водночас необхідно зазначити, що в науковій літературі відсутній єдиний підхід стосовно трактування дефініції «забезпечення прав». Аналіз наукових напрацювань з даного питання дає змогу об'єднати наявні підходи у дві основні групи. Так, на думку представників першого підходу, забезпечення прав - це стадія реалізації прав людини. Згідно з цією точкою зору забезпечення виконує допоміжну роль по відношенню до реалізації. Проте такий підхід не отримав широкої наукової підтримки. Прибічники другого підходу тлумачать забезпечення прав людини більш широко, як систему їх гарантування. Так, під забезпеченням прав і свобод розуміється система загальних (політичних, економічних, духовних та ін.) і спеціально юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень [3, с. 456].

Усі права й свободи громадян України гарантуються державою, оскільки держава бере на себе обов'язок забезпечити ці права. Держава зобов'язана не тільки проголосити обсяг і характер праві обов'язків особи, а й гарантувати можливість їх реального здійснення. Більше того, держава зобов'язана захищати проголошені нею права й обов'язки від порушень, а в разі їх учинення – сприяти швидкому й за можливості повному відновленню порушеного права [12, с. 75].

Наразі ж охорона та захист основних прав людини – це не другорядне, побічне завдання перетворень, що відбуваються в українському суспільстві, – це основна мета, яка повинна створити гідні умови життя кожному, гарантувати свободу та забезпечити фундаментальні права [11, с. 210].

Закріплення функції охорони прав людини на найвищому конституційному рівні є однією з головних гарантій її реалізації державою.

Слід зазначити, що поняття «охорона» у термінологічних словосполученнях Конституції вживається для позначення досить широкого кола повноважень державних органів, що передбачають, зокрема, запобігання, недопущення правопорушень та поновлення прав і свобод у випадку їх порушення та притягнення винних до юридичної відповідальності [8, с. 185].

Головною особливістю вживання цього терміна у Конституції є те, що здебільшого він застосовується у змісті подібному до терміна «захист» як обов'язок держави та інших зобов'язаних суб'єктів до дій із забезпечення прав і свобод людини [7].

Перш за все, слід звернути увагу на таку проблему, яка пов'язана з використанням понять «охорона» і «захист». Їх використовують досить широко, але чіткого розмежування цих понять не просліджується. Ці дефініції дуже близькі за змістом, а тому іноді вживаються в юридичній літературі як тотожні слова та не мають чітких відмінностей.

Більш детально з'ясовує відмінність захисту від охорони Д. М. Бахрах, який, порівнюючи ці поняття, визначає в якості критерію момент порушення прав: до порушення прав діють заходи охорони, а після порушення заходи захисту. За таких умов, охорона - це сукупність різних взаємопов'язаних між собою заходів, які здійснюються як державними, так і громадськими організаціями і спрямовані на попередження порушень, усунення причин, що їх спонукали, і таким чином сприяють нормальному процесу реалізації громадянами їхніх прав і свобод. Відповідно, захист примусовий (стосовно зобов'язаної особи) спосіб здійснення суб'єктивного права, який застосовується в установленому законом порядку компетентними органами або самою правомочною особою з метою поновлення порушеного права [1, с. 47]. Тому захистом, на думку Ю. С. Довгаль, ми можемо назвати державно примусову діяльність спеціальних органів державної влади, спрямовану на поновлення порушеного права, а охороною сукупність засобів, методів та способів, що спрямовані на забезпечення нормальної реалізації прав [2, с.84-85].

Конституційний Суд України у своєму рішенні №5-зп від 30 жовтня 1997 року (справа Устименка К.Г.) [9] сформулював абсолютно чітку позицію, відповідно до якої «Винятки з конституційних норм встановлюються самою Конституцією, а не іншими нормативними актами». 29 грудня 1999 року рішенням №11-рп/ 99 (справа про смертну кару) КСУ підтвердив дану позицію, оскільки вона ґрунтується на положеннях частини першої статті 64 та статті 22 Конституції України. Отже, очевидним є конституційний принцип абсолютної дії, за яким винятки стосовно обмеження або звуження обсягу прав і свобод людини і громадянина встановлюються тільки самою Конституцією України, а не законами чи іншими нормативними актами.

Діяльність з усунення потенційної загрози охоронюваним суспільним відносинам є пріоритетним напрямком політики нашої держави визначеним на конституційному рівні. Так, зокрема, пунктом 3 ст. 8 Конституції України [12] юридично ліквідовані всі нормативні перешкоди на шляху до забезпечення прав людини. У Конституції проголошено, що її норми є нормами прямої дії. Завдяки цьому можливе звернення до суду для захисту конституційних прав людини безпосередньо на підставі Конституції, і воно належним чином гарантується навіть у разі відсутності інших нормативно-правових актів [12, с.76].

Крім того, Конституція України досить чітко визначає систему органів та посадових осіб різних рівнів, які повинні захищати права і свободи людини і громадянина. Це: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації, підсистема судів загальної юрисдикції та спеціалізованих судів, Конституційний Суд України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокуратура, адвокатура, інші правоохоронні органи України.

Насамкінець, слід вказати, що питання конституційного підходу до визначення основних прав людини потребує подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Бахрах Д. Н. Административное право: Учебник. М.: Изд во БЕК, 1996. 368 с.

2. Довгаль Ю. С. Поняття захисту інформаційних систем. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту*. 2015. №2 3. Том 2. С. 83-86.
3. Загальна теорія держави та права : підручник для студентів юридичних вищих навч. закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків : Право, 2011. 584 с.
4. Конституційна реформа в Україні: досвід країн Центральної і Східної Європи: Зб. матеріалів учасників Першої наук.-прак. конференції (Нац. ун-т «Львівська політехніка», Львів, 19 квітня 2019 р.) / Упоряд. І. Софінська; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львівська Політехніка», Навч.-наук. ін-т права та психології. Львів, Каменяр, 2019. 212 с.
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.11.2019).
6. Наливайко О. І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини : автореф. дис. канд. юрид. наук. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2002. 18 с.
7. Права людини: охорона та способи захисту суб'єктивних прав та свобод. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10019/> (дата звернення: 17.11.2019).
8. Пушкіна О. В. Система прав і свобод людини і громадянина в Україні : теоретичні і практичні аспекти забезпечення. К.: Логос. 2006. 416 с.
9. Рішення Конституційного Суду України від 30.10.1997 року. №5-зп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.11.2019).
10. Скакун О. Ф. Теорія держави та права (Енциклопедичний курс) : підручник. Харків : Еспада, 2006. 776 с.
11. Троян Я Інститут забезпечення конституційних прав і свобод: поняття, основні ознаки. *Підприємництво господарство і право*. 2018. №6. С. 210-213.
12. Юзефів А. Р. Конституційні гарантії забезпечення прав і свобод людини й громадянина. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. №1. С. 74-77.